

opera sa este variată : predici și orășii ¹, opere istoriografice, religioase sau de polemică religioasă cu reformații ², fiindcă M. Kromer a rămas un catolic neclintit în vremea când șleahta, din interese politice, a croit drum reformei în Polonia ; numeroase sînt scrisorile cu caracter cultural și politic, unele multiplicat imediat pe calea tiparului, altele păstrate în arhive și publicate în epoca modernă ³.

Dar o importanță specială prezintă opera istoriografică și cea etnografică. Istoriografia polonă a avut o frumoasă tradiție începînd cu cronică lui Gallus Anonymus din secolul al XII-lea și continuînd în secolele următoare cu Wincenty Kadłubek, Janko Czarnkowski, mai ales celebrul Jan Długosz în secolul al XV-lea, a căruia operă însă nu s-a publicat în întregime decît în 1711—1712, la Leipzig. Cu toate scrierile istoriografice anterioare în latinește, o operă de sinteză, bine concepută, care să fi făcut cunoscută istoria poporului polon peste graniță nu se ivise. Folosind știrile din Długosz și din cronică lui Bernat Wapowski ⁴, de asemenea din cronică lui Miechowita, Martin Kromer a scris într-o remarcabilă limbă latină și a publicat la Basel în 1555, *De origine et rebus gestis Polonorum*, lucrare care s-a difuzat în multe ediții ⁵ și a avut un mare ecou în străinătate. Ea a fost, între altele, tradusă de Pantaleon în limba germană sub titlul *Mitternächtischen Völker Historien* și publicată la Basel, în tiparnița lui Heinrich Petri și Perna, la 1562. În țară Martin Błażowski a făcut o traducere în polonă, *O sprawach, dziejach i wszystkich innych polocznościach koronnych polskich*, tipărită în primă ediție la Cracovia, în 1611, urmată apoi de altele ⁶. Cronică lui M. Kromer a constituit, în secolul

¹ Vezi M. Kromer, *Sermo de tuenda dignitate sacerdotii*, Cracovia, 1542; idem, *Oratio in funere ... Sigismundi I*, Cracovia, 1548; idem, *Catecheses sive institutiones duodecim de septem Sacramentis et sacrificiae Missae et de funebribus exequiis*, Cracovia, 1570 (în același an versiunea polonă și traducerea germană); Fr. Hippler, *Die deutschen Predigten und Katechesen der ermländischen Bischöfe, Hozius und Kromer*, Köln, 1885.

² M. Kromer, *O wierze i o nauce luterskiej. Rozmowa dworzanina z mnichem*, I—III, Cracovia, 1551—1553; IV, Cracovia, 1554; opera a fost tradusă în latină de însuși M. Kromer, *De falsa nostri temporis et vera Christi religione*, I—II, Dillingen, 1559; idem, *De vera et falsa religione colloquiorum liber tertius*, Dillingen, 1561; idem, *Monachus sive colloquiorum de religione ...*, Köln, 1568 (toate cele patru „cărți”); scrierea a fost tradusă și publicată în întregime și în germană la Dillingen în 1560; o ediție critică a originalului polon a fost dată de Jan Łos: *M. Kromera Rozmowy dworzanina z mnichem (1551—1554)*, Cracovia, 1915.

³ M. Kromer, *Ad regem, proceres, equitesque polonos in comitiis Varsaviensibus congregatos epistola*, f.l., 1556; ed. II, 1557 (cu un adaos: *Additum carmen mire eruditum ad eundem regem Poloniae*); ed. III-a, Paris, 1564; o nouă ediție împreună cu traducerea în polonă, Köln, 1589 (la un loc cu cronică); M. Kromer, *Orechovis, sive de conjugio et coelibatu sacerdotum commentatio. Ad Stanislaum Orechovium*, Köln, 1564; multe scrisori publicate izolat, unele indicații pentru cele din arhive la Fr. Hippler, *Analecta Varmiensa*, Braunsberg, 1872.

⁴ Nici cronică lui Wapowski nu fusese tipărită. Ea mergea pînă la 1535. Interesant e faptul că M. Kromer a folosit în manuscris și partea pînă la 1380, care s-a pierdut și este azi necunoscută în compoziția ei originală. Desigur, Kromer n-a rămas străin nici de *Chronica Polonorum* (Cracovia, 1521) a lui Matei Miechowita, după cum am constatat din studiul comparativ al cronicilor celor doi umaniști, deși cercetătorii poloni se referă numai la Długosz și Wapowski (cf. Ignacy Chrzanowski, *Historia literatury niepodległej Polski*, ed. X, Varșovia, 1930, p. 110).

⁵ Pe lângă ediția princeps au apărut: ed. II, Basel, 1558; ed. III, Basel, 1558; ed. IV, Basel, 1582 (colecția Pistorius); ed. V, Köln, 1589.

⁶ Vezi reeditarea efectuată de Fr. Bohomolec, *Zbiór dziejopisów*, t. III, Varșovia, 1767; o nouă ediție dată de Turowski în Biblioteka Polska, Sanok, 1857 (din nou: 1868).